

INSPIRATIONSKATALOG

DEN GRØNNE TREPART OG DET REKREATIVE POTENTIALE

Inspiration til hvordan den nye natur bliver tilgængelig med rekreativ infrastruktur for lokale og turister

DANSK KYST- & NATURTURISME

Skeelslundvej 99, 1.
9440 Aabybro
www.kystognaturturisme.dk

DEN GRØNNE TREPART OG
DET REKREATIVE POTENTIALE

Dansk Kyst- & Naturturisme
1. udgave, 1. oplag 2025

Forsidefoto: Kirkestien, Simested Å, Mette Johnsen

RÅDGIVER

NIRAS A/S
Ceres Allé 3
8000 Aarhus C
www.niras.dk

INDHOLD

FORORD	5
POTENTIALER I DEN HISTORISKE OMLÆGNING AF LANDSKABET	6
En historisk investering	7
Naturoplevelser skaber vækst	7
Den samfundsmæssige værdi	7
Landskabets multifunktionelle potentialer	9
Strategisk planlægning for naturoplevelser	9
DEN NYE NATUR I DET FORANDREDE LANDSKAB	12
NY NATUR OG FLERE NATUROPLEVELSER	14
NATUREN SOM FÆLLES INDSATS.....	16
INSPIRATIONSCASES FRA IND- OG UDLAND	20
Filsø	22
Lille Vildmose	24
Vorup Enge	26
True Skov.....	28
Kongens Kær.....	30
Aarø	32
Kattrup Vildnis.....	34
South Bay Sponge (Californien)	36
Sandmotor og Shorescape (Holland).....	38
Houtan Park (Kina)	40
HER FINDER DU MERE INSPIRATION	42

FORORD

Danmark skal have mere natur. Til gavn for vores miljø, biodiversitet og drikkevandskvalitet. Og aftalen om Grøn Trepert rummer et historisk potentiale for rekreativ arealudvikling, der kan få uvurderlig betydning for friluftsmulighederne i Danmark og for bæredygtig landdistriktsudvikling.

Efterspørgslen på unikke naturoplevelser og friluftsliv er stadig stigende hos danskerne og blandt de turister, der vælger at holde ferie i Danmark. Naturen er også Danmarks topattraktion og blandt de vigtigste rejsemotiver for både danske og udenlandske kyst- og naturturister.

Hos Dansk Kyst- og Naturturisme ser vi derfor frem til, at vi med den grønne trepart har udsigt til mere og vildere natur i Danmark. Vi ser et kæmpe potentiale i, at den nye natur, som den grønne trepart skaber grundlag for, kan komme landdistrikternes udvikling, borgere, turister og erhvervsdrivende til gode.

Aftalen om at omlægge 10 % af Danmarks areal til nye naturområder er historisk og medfører store investeringer fra både offentlig og privat side. Det er investeringer, som vi kan foretage klogt og visionært for at sikre, at vi foruden de nødvendige naturtiltag også skaber adgang til de nye naturområder med en veltilrettelagt rekreativ infrastruktur.

Rekreativ infrastruktur er fysiske elementer, strukturer og rammer, der understøtter adgangen til at bruge og opleve naturen og landskabet.

Netop nu er kommunerne i fuld gang med at udarbejde de omlægningsplaner, der skal vise, hvor og hvordan den grønne trepart kan blive til virkelighed.

Turisme er helt naturligt ikke en direkte del af trepartsforhandlingerne, men når næste fase med implementering af omlægningsplanerne

begynder, bør der være et øje for, at den natur, der planlægges og udvikles, gøres tilgængelig i det omfang, det kan balanceres med de primære naturhensyn.

Hos Dansk Kyst- og Naturturismen har vi med en række naturnære strategisk-fysiske udviklingsplaner demonstreret, at naturoplevelser og naturbeskyttelse kan balanceres med strategisk planlægning og rekreativ infrastruktur.

Udviklingen af bæredygtige rekreative områder med understøttende infrastruktur medvirker altså både til, at sårbare områder skånes, og natur- og biodiversitet kan prioriteres. Samtidig kan den rekreative infrastruktur skabe rammen om fællesskaber og være til gavn for både de naturvante og mindre naturvante gæster – og sikre endnu større forståelse for den natur, vi skal passe på.

Med dette inspirationskatalog ønsker vi at vise en række gode eksempler på, hvordan planlægning for rekreativ infrastruktur i naturområder af forskellig karakter, kan give adgang til store naturoplevelser, hvad enten der er tale om ådale, enge, moser, skove eller kystnære områder, hvor klimaudfordringer også presser sig på.

Vi håber, at dette katalog kan være til inspiration for, hvordan der skabes adgang til den nye natur med en helhedsorienteret planlægning, rekreativ infrastruktur og stærke partnerskaber for drift og udvikling.

Jens Hausted
Direktør

Dansk Kyst- og
Naturturisme

Jacob R. Kirkegaard Larsen
Udviklingsdirektør

Dansk Kyst- og
Naturturisme

POTENTIALER I DEN HISTORISKE OMLÆGNING AF LANDSKABET

EN HISTORISK INVESTERING

Over de kommende år investeres mange milliarder i naturgenopretning. I Danmarks Grønne Arealfond er der afsat 43 mia. kroner til omlægningsprojekter, mens også private fonde investerer i projekter med konkrete formål for øje så som arealomlægning, forskning og innovation samt inddragelse af lokalsamfund.

Kommunerne og de 23 vandoplande afsætter store ressourcer til at koordinere, udarbejde og gennemføre omlægningsplaner i lokale grønne treparter. Det er en historisk stor omlægning af Danmarks areal, hvor de lokale landbrugs- og naturorganisationer har fået tildelt en bunden opgave i at indgå aftaler om rammen for fremtidens landskaber.

Der vil blive skabt meget ny natur i Danmark, og i den proces er det vigtigt også at huske på det store rekreative potentiale, der kan realiseres, hvis vi sammen med naturgenopretningen også har fokus på at skabe god tilgængelighed til oplevelser i den nye natur.

NATUROPLEVELSER SKABER VÆKST

Oplevelser i naturen er meningsgivende uanset forudsætninger og interesseniveau, når de særlige steder i landskabet er formidlet godt. Grønne områder bliver brugt som mødesteder for fællesskaber i det fri og er med til at skabe sammenhængskraft i lokalområder og ikke mindst i landdistrikterne. Og set i et bosætningsperspektiv er adgangen til natur og grønne områder en væsentlig parameter, når mennesker vælger, hvor de gerne vil bo.

Set fra et turismemæssigt perspektiv er der heller ingen tvivl om, at adgangen til naturoplevelser er omdrejningspunktet for udviklingen af kyst- og naturturismen. Efterspørgslen på storslået natur, kvalitetsvandreruter, aktive ferier og naturnære overnatningssteder er steget markant og skaber job og vækst i turisterhvervet både på lokalt og nationalt plan.

Den grønne trepart er derfor også et anliggende for destinationsudvikling, hvor ny natur kan blive et kvalitetsfyldt supplement til det eksisterende turismesudbud i kyst- og naturturismen. Men det kræver, at vi skaber tilgængelighed med nye og visionære investeringer i rekreativ infrastruktur og overnatningskapacitet.

Den grundlæggende tanke bag dette inspirationskatalog er at sætte fokus på, hvordan den historiske omlægning af Danmarks landskaber med en prioriteret og strategisk satsning på rekreativ infrastruktur kan sikre et stærkt fundament for nye rammer for lokal udvikling.

DEN SAMFUNDSMÆSSIGE VÆRDI

Ved at indtænke de rekreative formål og en veltilrettelagt rekreativ infrastruktur i de lokale projekter kan vi hjælpe den grønne trepart til også at skabe en merværdi i form af et rigere friluftsliv, en større naturforståelse og et turismemæssigt potentiale med lokale arbejdspladser.

Den grønne trepart kan med andre ord blive en gevinst ikke kun for natur og klima, men også for det lokale friluftsliv og turisterhvervet. I denne sammenhæng er det desuden væsentligt at have for øje, at der kan skabes volumen og en større sikkerhed for den enkelte investering ved også at samtænke offentlige og private investeringer i både natur, turisme og rekreative tiltag.

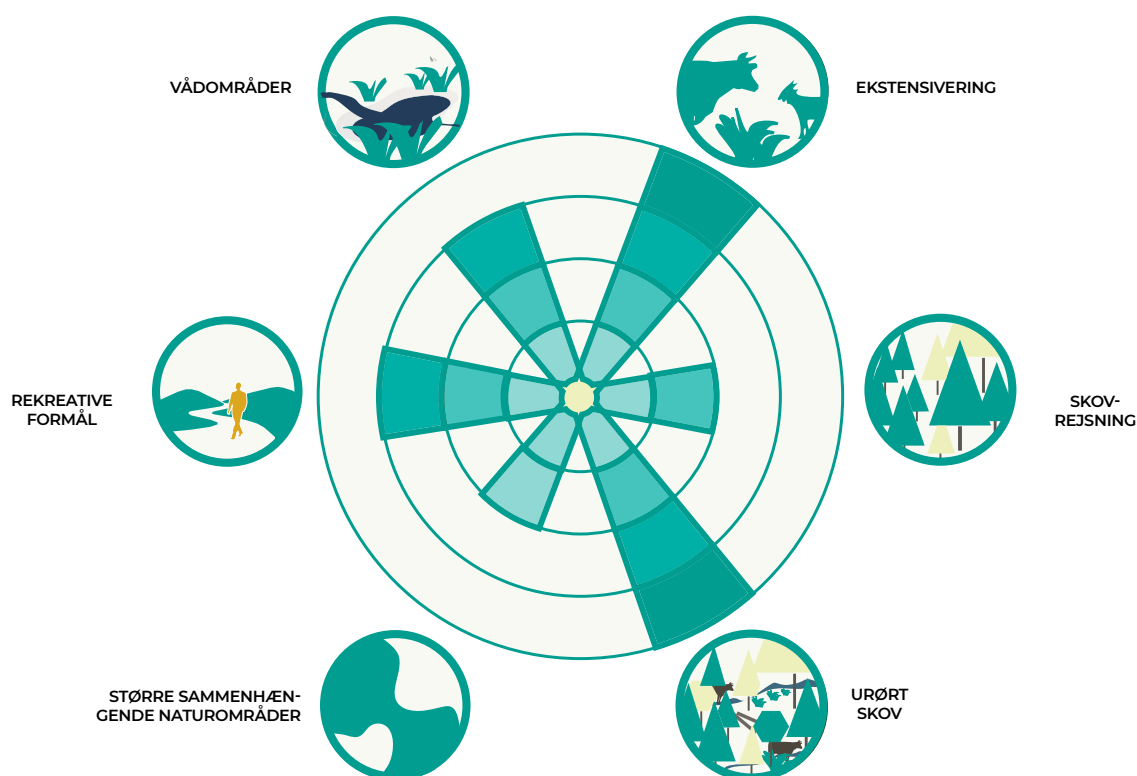
LÆNGE LEVE LANDSKABET

Metodehåndbogen Længe Leve Landskabet viser, hvordan man kan planlægge for naturoplevelser og samtidig tage hensyn til landskabs- og naturværdier. Metodehåndbogen er udgivet af DKNT i 2024 og kan læses her:

www.kystognaturturisme.dk/dansk-kyst-og-naturturisme/vidensbank/laenge-leve-landskabet

Møns Klint

Danmark har mange ikoniske naturoplevelser, som turister rejser for at opleve. Med den grønne trepart opstår et potentiale for at udvikle flere og bedre naturoplevelser til gavn for både lokale og turister.

Figuren viser et eksempel på potentialekortlægning i et naturområde. Med helhedsorienteret planlægning for multifunktionelle løsninger, kan den grønne trepart skabe værdi på flere bundlinjer. Med blik for graduering af tilbud og strategisk planlægning, vil der altid være potentiale for at styrke og dyrke de rekreative oplevelser i de nye naturområder.

LANDSKABETS MULTIFUNKTIONELLE POTENTIALER

Danmarks mangeartede natur og landskaber egner sig til forskellige former for naturtiltag og dermed forskellige former for rekreative formål. Og mange steder vil der være mulighed for at kombinere flere funktioner og dermed opfylde flere målsætninger i ét projekt.

I ét område kan der f.eks. være gode forudsætninger for at genskabe vådområder med store afgræssede arealer, og her vil det rekreative potentiale ligge i at skabe oplevelser ved vandet, der kan realiseres med en veltilrettelagt rekreativ infrastruktur og god formidling.

Det er derfor væsentligt at se på områdets multifunktionelle potentialer, så projektet kan skabe værdi på flere bundlinjer ved **både** at mindske kvælstof, binde CO₂ **og** skabe bedre adgang til naturen for lokale og turister.

I ethvert omlægningsprojekt er det derfor væsentligt at kortlægge stedets potentialer for at få mest muligt ud af den samlede investering.

STRATEGISK PLANLÆGNING FOR NATUROPLEVELSER

Når mange mennesker færdes på steder med særlige beskyttelseshensyn, er det nødvendigt med en strategisk planlægning, som kan skåne den sårbare natur ved f.eks. at lede ruter uden om ynglesteder, men også sikre, at der udvikles en sammenhængende rekreativ infrastruktur med forbindelse til regionale ruter og andre naturområder.

Metoden Længe Leve Landskabet kan være inspiration til at arbejde med zoner af naturområder, så sårbare områder friholdes, mens faciliteter og services koncentrerer på mere robuste steder og udgør gode indgange til naturoplevelsen.

En helhedsorienteret og strategisk planlægning kan bidrage til en bæredygtig turismeudvikling og brug af området. Gode faciliteter til oplevelser, en oplevelsesrig infrastruktur med god wayfinding og markedsrelevant overnatningskapacitet samt formidlingstilbud byder velkommen og klæder gæsterne på til oplevelser i området.

Almindsø, Silkeborg

Almindsø er en af Danmarks reneste søer. Der er ingen landbrug omkring eller forurenende afløb i søen, og den er en populær badesø med to store badeanstalter, Østre og Vestre.

DEN NYE NATUR I DET FORANDREDE LANDSKAB

Med den grønne trepart er der lagt op til store forandringer i det danske landskab. Vi vil med tiden få flere søer og våde områder, mere skov og mere vild natur samt større sammenhængende naturområder. Omlægningen vil være en gevinst for klima og vandmiljø, men forhåbentlig også for mennesker, der kan få mulighed for større og bedre adgang til naturoplevelser.

I Danmark har vi en række store naturområder, og vi har gennem mange år arbejdet med skovrejsning, genopretning af søer og ådale mv. Derfor ligger der også en række erfaringer, som kan komme os til gavn, når vi skal forstå præmissen for tilgængelighed og rekreative potentialer. Med de planlagte naturtiltag i den grønne trepart vil den nye natur især kunne opleves som:

- **Vådområder** (f.eks. moser, enge, ådale)
- **Ekstensivering** (f.eks. afgræssede arealer)
- **Skovrejsning** (både privat og offentlig skov)
- **Urørt skov** (gamle træer, høj biodiversitet)
- **Større sammenhængende natur** (f.eks. overdrev og faunapassager)

De dele af landskabet, som i fremtiden vil byde på flere vådområder vil typisk blive hjemsted for et stort antal fugle, fisk, padder og større dyr som odder og grævling. Disse områder tiltrækker flere målgrupper. Både de meget naturinteresserede og den uerfarne naturbruger kan få en storslået oplevelse i f.eks. Kongens Kær i Vejle, hvor et havørnepar har slået sig ned og tiltrækker et stort antal besøgende fra hele landet.

Vi vil også se flere lysåbne landskaber, der afgræsses af dyr som f.eks. får, geder, køer og bison eller er tilsået med hjemmehørende arter. For nogle opleves det utrygt at færdes i områder med store græssere, mens andre finder det naturligt og ser det som en ekstra oplevelse i naturen. I eksemplet med Kattrup Vildnis på Vestsjælland opsættes hegn med låger, der giver adgang for interesserede, mens man andre steder afprøver sluser eller stier mellem indhegninger for at tilgodese brugere, der ikke ønsker at færdes i indhegningerne.

I de kommende år vil vi også se, at store skovområder skyder op, mens skovdriften stopper i andre, som overgår til urørt skov. I den urørte skov vil der med tiden blive flere gamle træer og mosbeklædte stammer, mens døde stammer og afrevne grene får lov at ligge og blive hjemsted for insekter og svampe. I urørte skove kan der fortsat udvikles stier og skovveje, men skoven vil af nogle opfattes som vild og rodet, mens andre vil se den som naturlig og spændende at gå på opdagelse i.

FORANDRINGER AF LANDSKABET MED DEN GRØNNE TREPART

10 % af Danmarks areal skal omlægges til natur

23 lokale treparter skal finde de bedste løsninger, så forandringerne sker med respekt for lokale forhold

140.000 ha lavbundsarealer udtages af landbrugsproduktion og ledes tilbage til deres naturlige tilstand som moser, enge og ådale

250.000 ha ny skov rejses, heraf 100.000 ha urørt skov

5 nye naturnationalparker og en bynær naturnationalpark på Kalvebod Fælled etableres

Nye marine naturnationalparker i Lillebælt og Øresund skal bidrage til at genoprette havnaturen

True Skov er et eksempel på, hvordan et skovrejsningsprojekt kan tage sig ud, når det udvikles over en årrække med inddragelse af lokale foreninger og brugere, der har haft mulighed for at sætte deres eget præg på skoven og udvikle aktivitetszoner for forskellige brugergrupper.

Visionen med den grønne trepart er også at binde store naturområder bedre sammen, så der opstår naturlige flora- og faunapassager med forbedrede levesteder for dyr og planter.

Klimaforandringerne vil også stadig presse på og kræve handling for tilpasning og sikring af kysterne. DKNT har i 2020 udgivet et inspirationskatalog, som viser hvordan forskellige løsninger kan integrere rekreative formål til glæde for lokalbefolkning og turister. Kataloget ligger tilgængeligt her: <https://www.kystognaturturisme.dk/dansk-kyst-og-naturturisme/indsatser/rekreativ-klimatilpasning-af-kysterne>.

For mere information om den grønne trepart:

www.mgtp.dk/groent-danmark/det-nye-danmarkskort

Max Henius Hytten, Rebild Bakker

Max Henius Hytten er en unik, ottekantet bålhytte beliggende i læ af Rebild Bakker i Rebild National Park, hvor natur, hygge og historie mødes.

NY NATUR OG FLERE NATUROPLEVELSER

Investering i den rekreative infrastruktur er en nødvendighed for at realisere de rekreative potentialer, der uomgængeligt opstår, når landskabet forandres. Gennem 10 cases illustrerer dette katalog, hvordan fysiske strukturer og faciliteter på forskellig vis understøtter adgangen til at opleve naturen og landskabet uden at gå på kompromis med beskyttelseshensyn.

En velplanlagt infrastruktur leder besøgende godt rundt i området, undgår sårbare steder og sætter de store oplevelser i fokus. God infrastruktur kan være med til at øge områdets attraktionsværdi, ligesom også ikoniske elementer kan udgøre vartegn for området.

Vi møder mange forskellige brugergrupper i naturen, og de har forskellige behov og præferencer. Børnefamilier, vandreturister, ryttere, motionister, cyklister og mountainbikere har alle forskellige måder at opleve landskabet på. Når vi planlægger for den rekreative infrastruktur er det derfor også væsentligt at have områdets brugere og oplevelsesværdier for øje. Nogle steder egner sig til stille naturoplevelser, andre steder egner sig til mountainbike eller picnic med familien.

En veltilrettelagt rekreativ infrastruktur er planlagt med nogle bærende elementer:

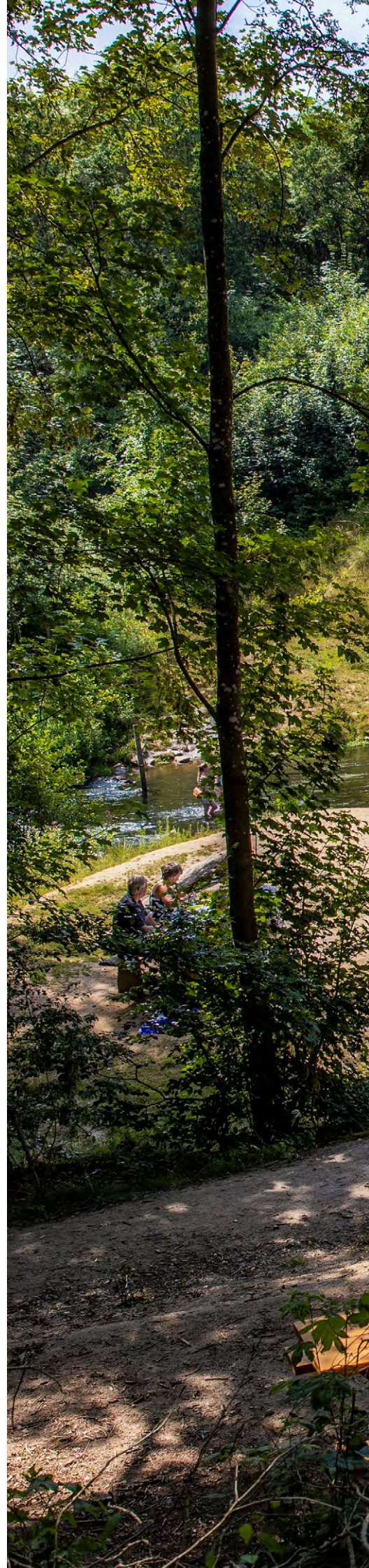
- **Stier** (evt. adskilt for gående, cyklister, ryttere)
- **Støttepunkter** (f.eks. ankomst, informationspunkter)
- **Afmærkede ruter** (f.eks. forskellig længde og sværhedsgrad)
- **Støttefaciliteter** (f.eks. toiletter, borde/bænke, affaldssystem)
- **Oplevelsesfaciliteter** (f.eks. fugletårn, udsigtsbænk, kajakbro)

Den nye natur, der skabes med de kommende års forandringer i det danske landskab, vil i høj grad bestå af vådområder og områder, der i perioder er oversvømmede samt områder, der afgræsses af dyr. Det stiller ekstra krav til tilgængelighed, men rummer samtidig en mulighed for at skabe helt unikke naturoplevelser. Blandt de viste cases ses det, hvordan boardwalks, gangbroer og diger gør naturen tilgængelig både tæt på og fra afstand, mens låger og stenter gør det muligt at færdes på områder, der afgræsses i god afstand til dyrene. Det er også muligt at fremhæve den lokale identitet ved at genoplive historiske strukturer som f.eks. banestier, kirkestier og jernbanebroer.

Nye naturområder kan med fordel indrettes med relevante faciliteter, der skaber tilgængelighed hele året:

- **Låger og stenter** (indgange til indhegninger)
- **Boardwalks** (f.eks. ved moser, enge og søer)
- **Gangbroer** (f.eks. over større vandløb eller trafikerede veje)
- **Diger** (f.eks. i vådområder eller ved kysten)

Endelig er der det formidlingsmæssige perspektiv og behovet for at facilitere besøg i attraktive naturområder. Her er **gateways** og **besøgscentre** et godt udgangspunkt for at klæde de besøgende på til naturoplevelser og samtidig give mulighed for et udbud af kommercielle services.

Den genfundne bro, Horsens

Den tidligere jernbanebro lå gemt og glemt i en menneskealder, dækket af en dæmning. Da man i 2014 fjernede dæmningen, dukkede broen frem, og er i dag en af områdets største attraktioner og besøges årligt af mere end 100.000 gæster. Fra broen er der en storslået udsigt over Gudenåen og med istandsættelsen blev den gjort tilgængelig for gående og cyklister. Broen er en del af naturstien Horsens-Silkeborg.

NATUREN SOM FÆLLES INDSATS

Naturen har en stor rekreativ værdi, som vi skal værne om og udvikle i fællesskab. En undersøgelse fra Voxmeter i 2024 viste, at fire ud af fem danskere mener, at mindst halvdelen af de 250.000 ha skov, der skal rejses med den grønne trepart, skal være offentligt tilgængelig. Det er et stærkt signal om, at friluftslivet har høj prioritet, blandt andet fordi naturen inviterer til fysisk aktivitet og ophold, som kan hjælpe til en sundere hverdag med mere motion, afslapning og mentalt velvære.

UDVIKLING I PARTNERSKABER

For at lykkes med at udvikle gode naturprojekter for alle, er det nødvendigt at tænke på:

- **Partnerskaber** (offentlige, private, foreninger mv.)
- **Ejerforhold** (og hermed adgangsregler)
- **Code of conduct** (fremmer god adfærd i naturen)

Der er mange parter og interessenter i udviklingen af natur og landskaber. For det første er der lodsejeren, som enten kan være offentlig eller privat, og i større naturområder kan der være flere forskellige lodsejere inden for samme område. Det øger kompleksiteten i forhold til samarbejde, og der gælder forskellige regler for adgang til området. Derfor er det væsentligt at samle alle relevante parter om bordet fra start og inddrage relevante ressourcer, som kan bidrage med viden og forankring.

Destinationsselskaberne har gennem flere årtier arbejdet med at udvikle og markedsføre kyst- og naturturisme. De har værdifulde indsigter i, hvad turisterne efterspørger, og hvilke målgrupper, der er relevante i den enkelte kontekst.

Nationalparkerne har siden 2009 arbejdet med at etablere sammenhængende rekreativ infrastruktur, og har en uvurderlig viden om brugen af deres arealer, og hvordan man i praksis finder løsninger, der tilgodeser hensynet til natur og landskab, herunder programmer for code of conduct (adfærdskodeks), som hjælper de besøgende til at færdes og opleve området i respekt for natur og lokalsamfund.

I det hele taget har vi i Danmark en række organisationer, der arbejder for at forbedre natur og landskaber

gennem Naturparker, Geoparker og Naturnationalparker, og vi har Friluftsrådet med et stort antal frivillige foreninger, som arbejder for at skabe gode rammer for friluftsliv, og tilsvarende Dansk Kyst- og Naturturisme, som arbejder for at skabe gode rammer for natur- og outdoorturisme.

Der findes gode eksempler på at samarbejde mellem offentlige, private, fonde og foreninger kan løfte områdets kvaliteter og f.eks. tiltrække finansiering til rekreative tiltag, indgå driftsaftaler eller skabe grundlag for kommercielle tiltag. Det ser vi f.eks. i Vorup Enge, hvor arealet ejes af Aage V. Jensens Naturfond, mens Randers Regnskov som nabo drifter en del af området med bisonokser som et udendørs supplement til regnskovens indendørs oplevelser.

DEN LOKALE FORANKRING

Landdistrikterne er flere steder præget af affolkning, begrænset arbejdsudbud og beskæftigelsesmuligheder. Indbydende rekreative områder bidrager sammen med naturskønne områder til at fastholde landdistrikternes attraktivitet, skabe erhvervsudvikling, flere job og styrke bosætningen. I udviklingen af nye naturområder er det derfor vigtigt at give plads til:

- **Medskabelse** (giver ejerskab og lokalt islæt)
- **Turisterhverv** (skaber job og omsætning lokalt)

Den rekreative infrastruktur skaber rammen om fællesskaber og kan være til gavn for både de naturvante og mindre naturvante. Rekreative aktivitetsområder for fx børn og unge er til glæde for børnefamilien, men kan også gøre naturen til en forlængelse af klasseværelset.

For at sikre en fortsat positiv udvikling ligger der en central opgave i at skabe øget konkurrenceevne for turisterhvervet gennem produktudvikling, virksomhedsinnovation og destinationssamarbejde.

På de følgende sider fortæller vi historien om, hvordan man forskellige steder i Danmark og i udlandet er lykkedes med at skabe attraktive naturområder, som med rekreative tiltag kommer både lokalbefolkning og turister til gode.

Den uendelige bro, Aarhus

Den cirkulære bro i Aarhus er et eksempel på, hvordan naturen kan iscenesættes og give nye muligheder for at opholde sig ved vandet. Den ikoniske form har skabt international bevågenhed og er blevet en attraktion, som folk rejser for at opleve.

NATURTILTAG

VÅDOMRÅDE

Ved udtagning af lavbundsJORDE genskabes moser og enge, som kan lagre CO₂ og kvælstofudledning til vandløb undgås

EKSTENSIVERING

Ekstensivering betyder, at arealet ikke længere dyrkes, men f.eks. afgræsses eller tilsås med hjemmehørende planter

SKOVREJSNING

Skovrejsning bidrager til at optage CO₂, beskytte drikkevand og skabe levesteder for mange arter

REKREATIVE TILTAG

STIER

Vandre-, cykel- og ridestier gør naturen tilgængelig for forskellige brugere

STØTTEPUNKTER

En god ankomst med kort over området og støttepunkter med information højner oplevelsesværdien

AFMÆRKEDE RUTER

Afmærkede ruter leder besøgende trygt rundt i et område og formidler de gode oplevelser

LÅGER OG STENTER

Låger og stenter giver adgang til områder med græssende dyr.

BOARDWALKS

Boardwalks kan skabe tilgængelighed i våde enge og moser og indgå som del af en afmærket rute

GANGBROER

Gangbroer skaber tilgængelighed over f.eks. større vandløb og kan i sig selv være et oplevelseselement

ORGANISATION

PARTNERSKABER

Partnerskaber mellem stat, kommuner, fonde, private lodsejere og erhverv er nødvendige for at lykkes

EJERFORHOLD

Naturområder kan være både offentligt og privat ejede. Private ejere er f.eks. fonde, godser eller landbrug.

CODE OF CONDUCT

Code of conduct fortæller besøgende, hvordan de bedst færdes uden at være til gene for natur eller lokalsamfund

URØRT SKOV

I urørt skov ophører driften, og der vil med tiden komme mange gamle træer, døde stammer og en høj biodiversitet

SAMMENHÆNGENDE NATUR

Større naturområder skal bindes sammen for at skabe mere biodiversitet og beskytte truede arter

EKSEMPLER PÅ NATUR-TILTAG, SOM VIL BLIVE IMPLEMENTERET Gennem AREALOMLÆGNINGEN I DEN GRØNNE TREPART

STØTTEFACILITETER

Støttefaciliteter som borde/bænke, toiletter og vandposter skaber gode rammer for naturoplevelsen

OPLEVELSESFACILITETER

Oplevelsesfaciliteter som f.eks. fugletårne gør det muligt at opleve den nye natur fra afstand

EKSEMPLER PÅ REKREATIVE TILTAG, SOM FREMMER ADGANG OG TILGÆNGELIGHED I DEN NYE NATUR

DIGER

Et dige beskytter områder mod oversvømmelse og kan skabe tilgængelighed med stier på toppen

GATEWAYS OG BESØGSCENTRE

I større naturområder kan gateways og besøgscentre formidle områdets natur og højne attraktionsværdien

LOKAL UDVIKLING

MEDSKABELSE

Inddragelse af lokale brugere i f.eks. at bygge hytter eller plante skov skaber lokal stolthed og ejerskab til et område

TURISME

Private aktører kan tilbyde services relateret til naturoplevelsen og den affødte turisme

EKSEMPLER PÅ ORGANISATORISKE TILTAG, DER FREMMER SAMFUNDSMÆSSIGE VÆRDISKABELSE

INSPIRATIONSCASES FRA IND- OG UDLAND

De viste cases eksemplificerer forskellige typer af naturgenopretning og forskellige greb til at skabe adgang til oplevelser. Casene har forskellige præmisser set ud fra geografi, ejerforhold og aktørsamarbejder.

DANSKE PROJEKTER

- 1 FILSØ
- 2 LILLE VILDMOSE
- 3 VORUP ENGE
- 4 TRUE SKOV
- 5 KONGENS KÆR
- 6 AARØ
- 7 KATTRUP VILDNIS

UDENLANDSKE PROJEKTER

- 8 SOUTH BAY SPONGE, CALIFORNIEN, USA
- 9 SAND MOTOR & SHOREScape, HOLLAND
- 10 HOUTAN PARK, SHANGHAI, KINA

FILSØ

DANMARKS STØRSTE GENSKABTE SØ

GENOPRETTET SIDEN 2012

Filsø blev genoprettet i 2012 efter at have været drænet og tørlagt siden 1800-tallet. Indtil da var Filsø Danmarks næststørste sø, med et areal på 2800 ha. I 1800-tallet begyndte man at dræne området, for at kunne dyrke jorden, og i 1852 var vandspejlet sænket med 3 m. I 1941-1951 blev søen endeligt afvandet, og 1200 ha. var blevet lavet om til landbrugsjord.

Genopretningen af Filsø begyndte i 2012, og indebr bl.a. lukning af tre pumpestationer og genskabelse af en sø på 915 ha. Sammen med Fidde sø og Søvigssund resulterede dette i et samlet søareal på 1030 hektar.

Genopretningen har skabt et rigt naturområde med et mangfoldigt fugleliv, flora og fauna, hvilket har gjort Filsø til et populært udfugtsmål. Der er opført flere fugletårne, som giver besøgende mulighed for at observere det rige

fugleliv, ligesom der også i området findes mange dyrearter og et rigt planteliv.

Området byder på vandreruter, der fører tæt på vandet og ud til fugletårnene. Filsø har derfor et stort rekreativt potentiale, hvor besøgende kan nyde naturen, observere fugle og tage på vandreture.

På Filsøs vestlige bred findes et Naturrum, med information til besøgende, og Ellipsen, en ikonisk bro, der giver besøgende mulighed for at komme ud over vandspejlet på Filsø. Det er et ideelt sted for naturskere og dem, der søger ro og naturoplevelser.

Genopretningen af Filsø blev muliggjort af Aage V. Jensen Naturfond, som købte området i 2010, efter at have været i dialog med lokale lodsejere.

Foto: Thomas Høyrup Christensen

REKREATIVE TILTAG

AFMÆRKEDE
RUTER

STØTTEPUNKTER

OPLEVELSES-
FACILITETER

GANGBROER

2

LILLE VILDMOSE

DANMARKS STØRSTE HØJMOSE

GENOPRETTET SIDEN 2001

Lille Vildmose er en højmose, og udgør mere end halvdelen af Danmarks samlede areal af højmoser. Besøgende kommer hertil for at opleve de store elge, havørne, kongeørne og andre særlige dyr, som igen kan leve her efter en omfattende genopretningsproces. Fra 1700-tallet blev mosen drænet, og området blev opdyrket, udlagt til græsning og høslet eller tørvegravning.

Bevaring og genopretning af højmoser er afgørende for at opretholde deres funktion som kulstoflagre og deres rolle i at støtte biodiversitet og vandregulering. Aage V. Jensens Naturfond har forvaltet områder i Lille Vildmose siden 2001, og overtog de store højmosearealer netop for at genskabe højmosen og for at skabe græsningsskove rundt om moserne.

Naturen i Lille Vildmose er blevet genoprettet gennem en række omfattende projekter, der har fokuseret på at genskabe den naturlige hydrologi og biodiversitet i området. Naturgenopretningen har bl.a. involveret vandstandshævning, genopretning af Birkesø, sikring af Tofte Mose og bekæmpelse af invasive arter.

I 2007 blev Lille Vildmose fredet, og den udgør med sin 7.700 ha den største fredning i Danmarkshistorien. Fredningen har til formål at sikre den landskabelige helhed i Lille Vildmoses oprindelige udstrækning og bevare områdets naturværdier samt forbedre Lille Vildmoses værdi som EU-fuglebeskyttelsesområde.

Med fredningen har man også ønsket at sikre offentligheden adgang til dele af området, men på naturens præmisser. Derfor har man på kanten af området etableret faciliteter til besøgende, så de kan komme tæt på naturen og dyrene, uden at forstyrre dem. Der er blevet etableret boardwalks og fugletårne, og nordøst for Birkesø er Lille Vildmosecenteret placeret. Dette informationscenter giver besøgende mulighed for lære mere om områdets historie, komme på guidede ture og opleve naturen i området.

Størstedelen af naturområderne i Lille Vildmose ejes og drives af Aage V. Jensen Fond, mens Lille Vildmosecenteret er et statsanerkendt, fondsejet Videnspædagogisk Aktivitetscenter (VPAC). Fondens bestyrelse består af medlemmer udpeget af Aalborg Byråd og Aage V. Jensens Fond.

REKREATIVE TILTAG

AFMÆRKEDE
RUTER

STØTTEPUNKTER

OPLEVELSES-
FACILITETER

BOARDWALKS

GATEWAYS OG
BESØGSCENTRE

3

VORUP ENGE

GUDENÅEN, RANDERS

GENOPRETTET SIDEN 2003

Vorup Enge ligger som et indlandsdelta, hvor Gudenåen løber ud i Randers Fjord. Den populære vandrerute, Gudenåstien, forløber langs nordsiden af engene forbi Randers Regnskov og den ikoniske blå bro til Randers by og fjord.

I 1951 blev engene kunstigt afvandet med en pumpestation og afskåret fra Gudenåen med diger. Engene blev derefter anvendt til kornproduktion, og det oprindelige plante- og dyreliv forsvandt.

I et samarbejde mellem Aarhus Amt, Randers Kommune, Naturstyrelsen og Aage V. Jensens fond, blev Vorup Enge i 2003 igen oversvømmet, og det naturlige liv er efterhånden vendt tilbage.

Der har fra begyndelsen været fokus på at sikre tilgængelighed for både lokale og besøgende i området med stier og gangbroer. Stierne er etableret på diger og boardwalks, der gør det muligt at komme tørskoet ud til de våde enge.

Den ikoniske blå bro, som er tidligere jernbanebro, er nu et centralt forbindelsesled for gående mellem nord- og sydsiden af Gudenåens udløb i fjorden, og herfra er der en unik udsigt over det store naturområde.

Også ved den nuværende jernbanebro og langs et kort stræk af motorvejsbroen, er der etableret gangbro, der muliggør krydsninger, så Vorup Enge kan opleves på korte og lange rundture.

I dag udvikles og vedligeholdes Vorup Enge i et samarbejde mellem Aage V. Jensens Fonde, Randers Kommune, Randers Regnskov og Randers Naturcenter. Randers Regnskov bidrager bl.a. ved at afgræsse engene i sommerhalvåret med vilde dyrearter så som den europæiske bison, der tidligere har levet i Danmark. Dyrene udgør et attraktivt udendørs supplement for Regnskovens gæster.

NATURTILTAG

VÅDOMRÅDE

EKSTENSIVERING

ORGANISATION

PARTNERSKABER

EJERFORHOLD

LOKAL UDVIKLING

MEDSKABELSE

TURISME

REKREATIVE TILTAG

AFMÆRKEDE
RUTER

OPLEVELSES-
FACILITETER

GANGBROER

BOARDWALKS

DIGER

TRUE SKOV

AARHUS-OMRÅDETS STØRSTE SKOV

SKOVREJSNING PÅBEGYNDT 1994

True Skov i det vestlige Aarhus er et eksempel på, hvordan et stort skovrejsningsprojekt kan blive en gevinst for både natur og mennesker. Den grønne kile strækker sig ca. 7,5 km omkring True Landsby og ind forbi Skjoldhøjki- len til Hasle Bakker.

Størstedelen af skoven er plantet for ca. 30 år siden på gammel landbrugsjord, som også er god skovjord. Skoven består primært af løvskov, men der er også variation med nåleskov, græsningsskov, lysninger og søer samt et område med naturlig succession.

I 2018 har Naturstyrelsen, Aarhus Kommune og Lokale- og Anlægsfonden fået udarbejdet en udviklingsplan for friluftslivet i True Skov. Med udviklingsplanen er der skabt sammenhæng mellem de forskellige landskabstyper og plads til forskellige aktivitetsformer. Skoven er bl.a. blevet inddelt i zoner og tematiserede ruter, så nogle steder inviterer til mountainbike og høj fart, mens andre steder er

til den stille oplevelse, hundeluftning eller leg for børnefam- ilier.

Grundet den robuste naturtype er der i skoven også plads til, at mennesker kan udfolde sig både fysisk og kreativt. I hulebyen bygger lokale således huler af grene, stu- derende fra arkitektskolen laver projekter med nye landskabsrum, og kunstinstallationer bliver en del af naturoplevelsen. Det er dermed også en skov, som lokale brugergrupper er med til at sætte deres præg på, og den er blevet en del af områdets identitet.

Det er Naturstyrelsen og Aarhus Kommune, der ejer de største arealer i True Skov og står for driften heraf. Et eksempel på samarbejde mellem de to organisationer er det store kogleshelter, som ejes af Aarhus Kommune, men står på Naturstyrelsens areal og bookes gennem Natursty- relsens nationale platform, Udinaturen.dk.

Foto: Under Åben Himmel

REKREATIVE TILTAG

STIER

STØTTEPUNKTER

AFMÆRKEDE
RUTER

OPLEVELSES-
FACILITETER

LÅGER OG STENTER

5

KONGENS KÆR

VEJLE ÅDAL

GENOPRETTET SIDEN 2004

Kongens Kær og Knabberup Sø er et sammenhængende sø- og vådområde på i alt 100 ha, hvor flere end 200 forskellige fuglearter er observeret. Den store publikums-magnet er dog havørnene, som de senere år har givet både lokale, og ikke mindst besøgende udefra oplevelsen af at se de store ørne meget tæt på.

Det store vådområde har tidligere været afvandet ved hjælp af kanaler og pumper, men er nu igen omdannet til mudderflader, våde enge og søer.

Det rekreative stinet er udviklet gennem flere perioder, efterhånden som vandet har fundet sit naturlige leje. Det har undervejs givet periodevis udfordringer med over-svømmede stier. I dag sikrer stier, gangbroer og et dige, at besøgende kan komme tørskoede rundt i vådområdet.

Udsigtstårn og fugleskjul giver et godt udsyn til de mange vandfugle og større rovfugle som rørhøg, glente og ørn. Langs Kongens Kær forløber motortrafikvejen mellem Vejle og Billund, og i 2025 er en ny gangbro etableret for at forhindre farlige krydsninger af vejen. Broen er tænkt som et arkitektonisk element, der både skal være en trafiksikker krydsning af motortrafikvejen for gående, og samtidig skabe forbindelse mellem Kongens Kær og en kommende ny bydel på modsatte side.

Området ejes af Naturstyrelsen, mens Vejle Kommune ejer den tilstødende Knabberup Sø. Naturstyrelsen og Vejle Kommune har indgået en samarbejdsaftale vedr. driften af Kongens Kær, som betyder, at pleje, drift og vedligeholdelse af området aftales i fællesskab. Det er Vejle Kommune, der har den daglige drift og pleje af området.

Foto: Mads Hjeltnes

REKREATIVE TILTAG

STØTTESTEDER

OPLEVELSES-
FACILITETER

GANGBROER

BOARDWALKS

DIGER

AARØ

STRATEGISK-FYSISK UDVIKLINGSPLAN

UDARBEJDET I 2023

På Aarø udgør øens særlige natur det helt store udviklingsgrundlag. I en strategisk-fysisk udviklingsplan for Aarø er fokus derfor på, hvordan Aarø som bæredygtig natur-ø kan tiltrække flere beboere og turismevirksomheder og etablere flere overnatningstilbud.

Arbejdet med den strategisk-fysiske udviklingsplan blev koblet sammen med Naturstyrelsens allerede igangsatte proces om et klima-lavbundsprojekt, som planlagde for at tilbageføre cirka en tredjedel af øens areal til natur-/vådområde. Derved ville øens nuværende 36 % beskyttet natur potentielt fordobles til 72 % beskyttet natur.

For at sikre adgang til de potentielle fremtidige naturarealer er der i planen indtænkt og planlagt for rekreative stier,

ophold og udsigtspunkter, som kan understøtte oplevelsen af Aarø som naturø uden at gå på kompromis med naturgenopretningen.

De konkrete tiltag i planen rummer bl.a. en udvikling af havnen med nye klimatilpassede havnehuse samt nye rekreative muligheder og adgang til unikke og mangfoldige naturområder fx via oplevelsesrige ø-stier og udsigtspunkter. Derudover vil Naturstyrelsens klima-lavbundsprojekt, hvis det realiseres, være et unikt trækplaster ift. at formidle og fremvise konkrete løsninger på klimaforandringerne.

Planen har modtaget 8,6 mio. kr. fra Nordea-fonden samt godt 9 mio. kr. fra Haderslev Kommune til at realisere nedslag fra planen.

REKREATIVE TILTAG

STIER

STØTTEPUNKTER

OPLEVELSES-
FACILITETER

BOARDWALKS

GATEWAYS OG
BESØGSCENTRE

KATTRUP VILDNIS

KATTRUP GODS, VESTSJÆLLAND

PÅBEGYNDT 2021

Kattrup Vildnis er et stort naturområde på Vestsjælland og en del af Kattrup Gods - en hovedgård med rødder tilbage til 1300-tallet. Vildniset er et godt eksempel på, hvordan den nye generation på godset arbejder for at omlægge en del af driften fra konventionelt landbrug til vild natur.

Kattrup Vildnis er planlagt til at blive godt 1000 ha, ud af Kattrup Gods' samlede areal på 1200 ha. Første skridt er etablering af "mellemområdet" på ca. 250 hektar. Området ligger op ad Kattrup Gods, hvor der også stadig bedrives landbrug på ca. 300 ha. Her bevares traditionel landbrugsdrift, men omlægges til en driftsform, der bearbejder jorden mindst mulig, og dermed lagrer mere CO₂. I nærheden ligger Strids Mølle, et traktørsted, som også ejes af Kattrup Gods.

I 2021 præsenterede ejerne af Kattrup Gods planerne for at etablere Kattrup Vildnis, hvor idéen blev fremlagt på en række nabomøder, og hvor der blev etableret en følgegruppe bestående af Dyrenes Beskyttelse, Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Ornitologisk Forening, Friluftsrådet, Naturpark Åmosen og en lokal repræsentant. Derudover modtog godset støtte fra Den Danske Naturfond til at genoprette de naturlige vandforhold.

I Kattrup Vildnis er der udsat helårsgræssende dyr. I mellemområdet bliver det kronvildt, dåvildt og vildsvin. I de

øvrige områder ved Strids mølle og ved Kattrup bliver de græssende dyr køer og heste. Dette for at holde landskabet åbent og fremme en rig flora og fauna. Vildniset er skabt med biodiversitet for øje, og designet til at forbedre levesteder for en bred vifte af arter, herunder planter, dyr og svampe. Kattrup Vildnis er stadig under udvikling og vil fortsætte med at vokse og ændre sig over tid.

I Kattrup Vildnis har besøgende mulighed for at opleve den vilde natur under de almindelige adgangsbestemmelser for privat jord, det vil bl.a. sige, at det er tilladt at gå og cykle på mark- og skovveje fra kl. 6 morgen til solnedgang. Der er ikke etableret yderligere rekreativ infrastruktur eller dedikeret formidling i forbindelse med Kattrup Vildnis.

Ved Strids Mølle i udkanten af området er der parkeringsmulighed for besøgende samt mulighed for at besøge mølleriets surdejsbageri, café og gårdbutik. På Strids Mølle er der også lokaler til virksomheder med mulighed for at holde konferencer, foredrag, møder mv. i naturrene omgivelser.

Kattrup Gods har således flere kommercielle ben at stå på, hvor Kattrup Vildnis udgør et aktiv uden at gå på kompromis med visionen om at udvikle et ekstensivt og klimavenligt landbrug, der øger biodiversiteten og forbedrer mængden af jordbundet CO₂.

Foto: Katstrup Gods

SOUTH BAY SPONGE

SAN FRANCISCO, CALIFORNIEN

I PIPELINE

The Bay Area er en større metropolzone med 7,75 mio. indbyggere i det nordlige Californien med San Francisco som omdrejningspunkt. Den sydlige del af bugten og området omkring San Jose og tech-industriens mekka, Silicon Valley, er kendetegnet ved lavtliggende land- og sumpområder. Med klimaforandringer og havvandsstigninger i sigte vil stadig flere områder med tæt beboelse oversvømmes – områder, som samtidig står med en befolkningstilvækst og stigende efterspørgsel på boliger.

The South Bay Sponge refererer bogstavelig talt til en svamp, der kan absorbere vandmasserne. Større landområder opgives for at genskabe det historiske marskland, vådområder og saltsøer, der har måtte lade livet til fordel for inddæmning i den galoperende byudviklings ensporede vækstparadigme.

Med South Bay Sponge gives et ambitiøst bud på en kyst- og klimabeskyttelsesstrategi, som også kan skabe naturmæssig og rekreativ værdi uden at gå på kompromis med det stadige behov for vækst, udvikling og bosætning. Denne tilbagetrækning og landskabsrestaurering har potentialet til at give South Bay-området en særlig identitet, idet områdets naturlige landform, flora og fauna får frit spil. Identiteten styrkes ved, at der etableres en grøn infrastruktur, der gør området tilgængeligt som et rekreativt pusterum for det tætbefolkede område.

Borgerinddragelsesprocesser og et større opbud af aktører, investorer og samarbejder på tværs af områdets administrative grænser har formet projektets programmering, der sikrer, at flere mennesker kommer til at bruge det nye landskab og vandspejl på en aktiv måde.

SAND MOTOR OG SHOREScape

HOLLAND

FORSKNINGSPROJEKT, 2017-2022

Sand Motor er et sandfodringsprojekt i kæmpe skala, som er implementeret ved Delfland-kysten som et innovativt pilotprojekt. Kraftig erosion udgør en trussel for de beskyttede klitter, da der ved brud på klitrækken vil større lavtliggende landområder oversvømmes.

Ved at skabe en 5 m høj kunstig halvø af mere end 20 mio. m³ sand, der strækker sig 1 km ud i havet og 2 km langs kysten, har man sikret kysten, idet halvøens løbende vil erodere og derved dannes en for-klit som beskyttende buffer for det bagvedliggende klitlandskab.

Sand Motor er et eksperiment og et interessant eksempel på strategien "building with nature", hvor naturens egne processer bliver en både synlig og foranderlig del af fortællingen, samtidig med, at økosystemer forbedres og truede arter vinder indpas. Dette udgør i sig selv en attraktion, men derudover udgør den større sandflade også en mere robust løsning til at håndtere de mange besøgende i højsæsonen. Ligeledes tiltrækker de ændrede forhold nye

interessegrupper, herunder kitesurfere og fugle- og naturentusiaster, som bidrager til at forlænge sæsonen med positive effekter for det kommercielle bagland.

Et nyere forskningsprojekt i forbindelse med Sand Motor er Shorescape, der undersøger nye måder at indrette kystlandskaber og byggede kystmiljøer med anderledes strukturer, der hjælper til at holde på sandet og gøre det ekstra robust mod erosion. Her har man opdaget, at små sæsonmæssige pavilloner rejst på pæle, bremser den langsgående, vindbårne sandfygning.

Potentialet i at kunne etablere pavilloner til forskellige turismemæssige formål kan vise sig som både sæsonmæssige tilføjelser til at facilitere en øget strandaktivitet og have en positiv bevarende effekt båret af naturlige processer. Pavillonernes midlertidighed udgør reversible strukturer, der let kan fjernes uden at have påført området uoprettelig skade.

Foto: Joop van Houdt, RWS

HOUTAN PARK

SHANGHAI, KINA

REALISERET 2010

Houtan Park er et urbant naturgenopretnings- og regenereringsprojekt langs med Huangpu-flodens bredder i den kinesiske millionby Shanghai. Parken er et godt eksempel på, hvordan et forladt og forurenede erhvervsområde kan omdannes til værdifuld natur med rekreative muligheder for områdets befolkning og byens mange turister.

Houtan Park har tidligere været hjemsted for stålindustri og et skibsværft med enkelte tilbageværende fabriksbygninger og andre forladte industristrukturer. Det har gennem en længere periode været anvendt som oplagingsplads for overskudsjord og losseplads for industri- og byggeaffald. Den tidligere anvendelse betød, at tung forurening forekom i jorden såvel som flodens vand, der havde laveste miljøklassificering.

Siden 2010 er Houtan Park blevet transformeret til en urban naturpark med en høj biodiversitet, hvor de genskabte

vådområder bidrager til at rense det forurenede vand og lagre CO₂.

Området er tilgængeliggjort med stisystemer, broer og boardwalks, og kulturarven fra den tidligere industri står som synlige identitetsmarkører i parken, ligesom stål fra nedrevne konstruktioner er genanvendt til nye faciliteter.

Houtan Park er i dag et værdifuldt landskabsrum i den hektiske millionby med et rigt netværk af cykel-, vandre og løberuter. Forureningen af floden er mindsket markant, og vandet er nu med til at genskabe naturlige økosystemer.

Den stærke fortælling og demonstration af at naturens egne processer kan bekæmpe tidligere tiders forurening har betydet, at Houtan Park også har tiltrukket mange turister og besøgende bl.a. som en del af EXPO for bæredygtig innovation.

Foto: Stringia / Arch Daily

REKREATIVE TILTAG

STIER

STØTTEPUNKTER

OPLEVELSES-FACILITETER

GANGBROER

BOARDWALKS

HER FINDER DU MERE INSPIRATION

LÆNGE LEVE LANDSKABET (2. UDGAVE)

En metodehåndbog for strategisk-fysiske udviklingsplaner i natur- og outdoorumråder.

www.kystognaturturisme.dk/dansk-kyst-og-naturturisme/vidensbank/laenge-leve-landskabet

VISIONÆRE VEJE

Et inspirationsoplæg til udviklingen af den rekreative infrastruktur i Danmark.

www.kystognaturturisme.dk/dansk-kyst-og-naturturisme/programmer/rekreativ-infrastruktur

DET REKREATIVE POTENTIALE I KLIMATILPASNING AF KYSTERNE

Et inspirationskatalog til at samtænke potentialer og understøtte bæredygtig turisme ved kysterne

www.kystognaturturisme.dk/dansk-kyst-og-naturturisme/vidensbank/det-rekreative-potentiale-i-klimatilpasning-af-kysterne

Skeelslundevej 99, 1.
DK-9440 Aabybro
info@kystognaturturisme.dk

www.kystognaturturisme.dk